

Bántalmazás

1. Mi az erőszak? Mi a célja?
2. Mi jellemzi a családon belüli erőszakot?
3. A bántalmazás folyamata?
4. A családon belüli erőszak típusai?
5. A családon belüli erőszak fajtái?
6. Hogyan nyilvánulhat meg a bántalmazás, milyen formái lehetnek?
7. Miért nehéz kilépni a bántalmazó helyzetből? Sorold fel és **válassz 3-at**, amit a saját gondolataid alapján leírsz, hogy mit gondolsz róla?
8. Magyarázd meg az alábbi fogalmakat!
 - Veszélyeztetettség
 - Veszélyeztetés
 - Elhanyagolás
 - Abúzus
9. Sorold fel és jellemezd a családon belüli bántalmazás típusait!
10. Írd le a családon belüli bántalmazás, elhanyagolás hátterét, okait, körülményeit?
11. Mik az erőszak lehetőségét növelő rizikófaktorok? írd le!
 - Családi körülmények
 - A szülő személyiségével összefügg problémák
 - A gyermekkel kapcsolatos tényezők

Összetett jelenséggként értelmezik az erőszakot

- Munkanélküliség
- Stressz
- Szocializáció (társadalomba való beilleszkedés folyamata) – gyermekkori élmények (őt is bántalmazták, ezt látta, hogy probléma esetén ez a megoldás)
- tapasztalatok („más” is így oldja meg a problémákat)
- családi – kulturális viszony (ha ez „megszokott, elfogadott” problémamegoldás a családban a család kultúrája szokásai ala

Erőszak: Embertől eredő, a másik személy kárára közvetlenül irányuló, a cél elérésére alkalmas fizikai vagy pszichikai erő.

Mi az erőszak célja?

Az áldozat kiszolgáltatottsága

- alárendeltségbe taszítása
- az áldozat felett való uralkodás vágya

Családon belüli erőszak

- Családon belül elkövetett erőszak családtagok ellen irányul.
- Életkori és nemi egyenlőtlenségek tapasztalhatók
- anyagi, érzelmi, szexuális függőségen alapul.

Ez különbözteti meg az erőszak más formáitól.

A bántalmazás folyamata 3 szakaszból áll:

1. feszültség növekedésének a szakasza
2. akut bántalmazási periódus
3. mézeshetek vagy nászút időszak, melyben a bántalmazó fogadkozik, hogy „megjavul” és csak most az egyszer bocsássunk meg még neki.

Ördögi kör

Folyamatosan ismétlődnek a szakaszok

A családon belüli erőszak típusai:

- Érzelmi elhanyagolás, bántalmazás
- Fizikai elhanyagolás, bántalmazás
- Szexuális erőszak

Fajtái I.

- Szóbeli erőszak
- Megfélemlítés
- Lelki erőszak
- Elszigetelés
- Testi erőszak
- Szexuális erőszak

Fajtái II.

- feleségbántalmazás
- férjbántalmazás
- gyermekbántalmazás
- fogyatékkal élő családtag bántalmazása.
- erőszak a másság miatt

Fajtái III.

- felnőtt - felnőtt ellen (akár idős ellen is)
- felnőtt - gyermek ellen
- gyermek - szülő ellen

FORMÁI LEHETNEK:

Szóbeli erőszak bántalmazással, veréssel fenyegeti párját:

- elveszi a gyerekeket vagy bántja őket
- öngyilkosságot követ el
- lekicsinyli, sértegeti az áldozatot
- gúnyolódik, nevetség tárgyává teszi

Megfélemlítés életveszélyesen vezet:

- csapkod, fegyverrel rettegésben tart

- élelmet keltően viselkedik
- támadóan faggatózik
- tör, zúz

Lelki erőszak - letagad lényeges dolgokat

- elzárkózik, kizárja az áldozatot gondolataiból, érzéseiből
- ugyanakkor ellenőrzés alatt tartja
- végtelenen féltékenykedik

Elszigetelés megszabja, hogy mit csinálhat az áldozat

- kivel találkozhat, hová mehetnem engedi, hogy barátkozzon
- családjával beszéljen
- munkát vállaljon
- pénzt tartson magánál
- testi erőszak
- fizikai bántalmazás más eszközzel
- verésfegyverrel

Szexuális erőszak

- szexuális tevékenységre kényszeríti vagy akár szexuálisan megalázza

Feleségbántalmazás

Morvai Krisztina szerint a feleségbántalmazás nem egy hirtelen felindulásból elkövetett cselekmény, hanem egy hosszú távú folyamat részei, amelynek kezdetét, kiindulási pontját nagyon nehéz észrevenni.

Férfiak elleni erőszak

"Kiröhögtek a rendőrségen, amikor elmentem feljelentést tenni amiatt, hogy az iszákos feleségem veri a gyereinket"

Ha nem üt vissza?

A végsőig tagadnak nem derülhet ki, mert az szégyen lenne.

Kórház, bíróság útján derül fény

Ha visszaüt?

„Azok a férfiak, akik elszenvednek egy-két pofont, mégsem ütnek vissza, általában a nőt nem szabad megütni elvre hivatkoznak. Persze az sem ritka, hogy a férfi leküzdí ezt a neveltetésbeli gátat, és maga is üt. Természetesen akkor sem menthető fel, ha eredetileg nem ő volt az erőszak kezdeményezője”

Miért félnek kilépni a bántalmazott felek?

- Anyagi függőség	- Sajnálat
- Gyerekek	- Gondoskodás
- Magány	- Identitás
- Szerelem	- Tagadás
- Hűség	- Kötelességérzet
- Bizakodás	- Tanulatlanság

A gyermekbántalmazás és elhanyagolás

*Dr. Herczog Mária – Dr. Kovács Zsuzsanna tanulmánya alapján
az Országos Gyermkegészségügyi Intézet (OGYEI 2003)
gondozásában*

A gyermekek helyzete a történelem során sokat változott, bántalmazásukat sokáig természetesnek, a nevelés eszközének tekintették.

A testi fenyítés vonatkozásában nagyon eltérőek az álláspontok. Míg 10 európai országban teljes tilalom van, addig Magyarországon a szülő számára a verés nem tiltott mindaddig, amíg az, a szokásjognak megfelelő mértéket nem haladja meg. Ez sajnos tág lehetőségeket

biztosít a fegyelmező számára és sok esetben a gyermek fejlődésének bizonyíthatóan árt, személyiségét rombolja.

A gyermekek bántalmazásának, elhanyagolásának kérdése az utóbbi évtizedekben került előtérbe. A média révén számos megdöbbent eset válik ismertté. Nem az esetek száma nőtt meg, hanem egyre több, korábban rejtve maradt ügy kerül felszínre. Pontos adatok nincsenek a probléma tényleges számáról, de Nagy Britanniában hetente 2, Ausztráliában 4, az Egyesült Államokban 16 gyermek hal meg bántalmazás, vagy elhanyagolás miatt (Browne 2000). Magyarországon évente kb. 30 gyermek hal meg emberölésnek tekinthet eset miatt, ideértve az újszülött gyilkosságot és a gondatlan veszélyeztetést is. Ez azonban csak a jéghegy csúcsa. Becslések szerint esetek tízezrei maradnak titokban, s ha nem is végződnek halállal, súlyos, maradandó testi, lelki károsodást okozhatnak.

A kedvezőtlen társadalmi folyamatok, a családok stabilitásának csökkenése, a fiatalok szocializációjában észlelhet zavarok, a többgenerációs családok hiánya mind nagyobb felelősséget rónak a gyermekekkel foglalkozó szakemberekre.

A gyermekbántalmazással kapcsolatba kerülő szakemberek feladata nehéz, mivel a bántalmazást felismerni nem könnyű. A sokszor finom, nehezen észlelhető jelek, a vád súlyossága, a szakmai elszigeteltség és az érzelmekkel erősen telített helyzetek miatt.

Fogalmak, meghatározások

Veszélyeztettség

A Gyermekevédelmi Törvény szerint *olyan – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult – állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja, vagy akadályozza.*

Veszélyeztetés

A gyermek alapvető fizikai és/vagy pszichológiai szükségleteinek tartós elhanyagolása és/vagy a gyermek bántalmazása.

Elhanyagolás

Minden olyan mulasztás vagy baj okozása, amely jelentősen árt a gyermek egészségének vagy lassítja, akadályozza szomatikus, mentális és érzelmi fejlődését.

Fajtái:

➤ **Érzelmi elhanyagolás**

Az érzelmi biztonság, az állandóság, a szeretetkapcsolat hiánya, a gyermek érzelmi kötődésének durva mellőzése, elutasítása, a gyermek jelenlétében történ erőszakos, durva, támadó magatartás más családtaggal, többnyire az anyával szemben.

➤ **Fizikai elhanyagolás**

Az alapvető fizikai szükségletek, higiéniás feltételek hiánya, a felügyelet hiánya, a gyermek védelmének elmulasztása olyan esetekben, amikor veszélynek van kitéve. Ide sorolható az orvosi ellátás késleltetése, az orvosi utasítások be nem tartása, a véd oltások beadatásának indokolatlan elmulasztása, késleltetése.

➤ **Oktatási-, nevelési elhanyagolás**

Az iskolalátogatási kötelezettség elhanyagolása, vagy a rendelkezésre álló és javasolt speciális képzési, fejlesztési szolgálatok igénybevételének elmulasztása.

Gyermekebántalmazás vagy abúzus

Abúzus: visszaélés, bántalmazás.

Azt jelenti, ha valaki sérülést, fájdalmat okoz egy gyermeknek, vagy, ha a gyermek sérelmére elkövetett cselekményt – noha tud róla, vagy szemtanúja – nem akadályozza meg, illetve nem jelenti.

A gyermeket bántalmazás érheti *családon belül*, illetve *családon kívül*.

Családon belüli erőszak - Ha valaki a hozzátartozója biztonságát, testi-lelki épségét veszélyezteti vagy károsítja, önrendelkezésében (döntésében) vagy szexuális önrendelkezésében korlátozza, testi erőszakot követ el vagy annak elkövetésével fenyeget, illetve e személy

tulajdöntárgyait szándékosan tönkreteszi, s ezzel elviselhetetlenné teszi az áldozat számára az együttélést.

Családon kívüli abúzus

Történhet intézményben, szakember, nevelő, gondozó által, de maga az ellátó-rendszer is lehet bántalmazó, elhanyagoló.

Formái:

Érzelmi bántalmazás

Egy gyermek érzelmeivel való tartós visszaélés, amely a gyermek érzelmi fejlődésére súlyos és tartósan káros hatást gyakorol. Ide tartozik a gyermekekben az értéktelenség, a szeretetlenség, a nem kívánság és a hasznavehetetlenség érzésének keltése, amely alacsony önértékeléshez, az önfogadás képtelenségéhez, kötődési nehézségekhez vezethet. Jelentheti az életkornak, vagy a fejlettségnek nem megfelelő elvárások támasztását a gyermekkel szemben (pl. a szobatisztaság idő előtti erőltetése, a képességekhez nem igazodó iskolai követelmények). Ide tartozik a gyermekekben állandó félelemérzet, vagy szorongás keltése, megszegyenyítés, állandó kritizálás, az érzelmi zsarolás, a gyermek kihasználása.

Az érzelmi bántalmazás súlyos formája az olyan élethelyzet, amelyben a gyermek szem- és fültanúja más, igen gyakran édesanyja, bántalmazásának. Az érzelmi abúzus a gyermekkel szembeni rossz bánásmód minden formájában megtalálható, de külön is felléphet.

Fizikai bántalmazás

Jelenthet ütést, rúgást, lekötözést, bezárást, rángatást, rázást, el- vagy ledobást, gondatlan leejtést, mérgezést, megégetést, leforrázást, vízbe fojtást, fojtogatást, és a gyermeknek más módon történ fizikai sérülés okozását.

Számos országban ide sorolják a közlekedés során elkövetett gondatlan veszélyeztetést is (gyermekülés hiánya, ittas vezetés, kivilágítatlan kerékpár stb.)

Szexuális abúzus

0-18 év közötti gyermek, vagy fiatal szexuális tevékenységekre való kényszerítését vagy csábítását jelenti, függetlenül attól, hogy az áldozat tisztában van-e azzal, mi történik vele. E körbe tartozik a fizikai kapcsolat (hüvelyi vagy anális behatolás, megerőszakolás), és a be nem hatoló, de molesztáló, simogató, csábító tevékenység, a maszturbálásra kényszerítés, vagy a kézzel történ ingerlés kikényszerítése is.

Lehet testi kapcsolaton kívüli tevékenység is, pl. gyermek bevonása pornográf anyagok megtekintésébe, vagy készítésébe, valamint a szülő vagy a gondozó szexuális tevékenységének figyelésébe. Továbbá a gyermek ösztönzése helyteleníthet szexuális viselkedési módokra, a gyermek biológiai nemének nem megfelel szexuális énkép és szerep kialakítása (fiút női, lányt férfi nemi identitás irányába terelése). Különösen súlyos a gyermekkereskedelem, a kereskedelmi célú szexuális kihasználás, kizsákmányolás. Az ezekben részt vevő gyermekeket mindig abúzus áldozataként kell kezelni.

Minden erőfeszítést meg kell tenni, hogy a gyermeket (aki 18 évesnél fiatalabb) ne kényszerítsék prostitúcióra.

A rendőrség feladata nyomozni azok után, akik a gyermeket kihasználják vagy bántalmazzák. Ha fény derül arra, hogy csecsemőről, gyermekről, fiatakorúról felnőttek pornográf célú fényképet, vagy számítógépes képet, filmet készítenek, vagy azokat felhasználják, azonnal jelenteni kell a gyermekjóléti szolgálatnak és a rendőrségnek, mivel ez súlyos bűncselekmény.

A gyermekbántalmazás különleges esetei

Méhmagzatot károsító magatartás

Ha a várandós – az erről való felvilágosítás ellenére – életmódjával magzata egészségét veszélyezteti. Ez elsősorban a terhesség alatti drog és alkoholfogyasztást, a mértéktelen dohányzást, a prostitúciót jelenti. A várandós bántalmazása, a nem gondozott, titkolt terhesség is árthat a méhmagzatnak.

Alkohol és drog abúzus

Szülők vagy gondviselők alkohol és drogfogyasztásának olyan következményei lehetnek, amelyek a gyermekre veszélyt jelentenek. Ilyenkor vizsgálni és mérlegelni kell, hogy az alkohollal, droggal való visszaélés ellenére a szülő képes-e megfelelő módon gondozási, felügyeleti és nevelési feladatainak ellátására, vagy a függőség ezt lehetetlenné teszi.

A várandósság gyakran motivációt jelent a drog-, és alkoholfogyasztás megszakításához. Minden segítséget meg kell adni az anyának, hogy kezeltesse függőségét, mert ez a megszületendő gyermek érdekeit és egészségét is védi. Az alkohol-, vagy drogfüggő szülő gyerekének nagyobb az esélye arra, hogy már kora gyermekkortól fogyasszon alkoholt, vagy drogot, esetleg függőnek, betegnek szülessen. Ezek az esetek különleges ellátást igényelnek.

Gyermek bántalmaz gyermeket

Ezekben az esetekben egy gyermeket egy másik gyermek, vagy gyermekek csoportja a konfliktusok szokásos kezelésén túl, ismételten, fizikailag, illetve lelkileg bántalmaz, vagy szexuálisan molesztál.

A probléma kezelésénél igen fontos, hogy az áldozat és az elkövető egyaránt kapjon megfelelő segítséget. A felnőtt elkövetők vizsgálata azt mutatja, hogy sokan gyermek, vagy

serdül korokban bántalmazók, vagy maguk is abúzus áldozatai voltak.

Rendszer abúzus

Ha a gyermekek védelmére létrehozott és működtetett rendszer nem megfelelően (diszfunkcionálisan) működik, ezzel hozzájárul a bántalmazás késedelmes elhárításához, vagy be nem avatkozásával a folyamatos károsodáshoz. Ebbe a körbe tartozik a gyermek tájékoztatásához és véleménynyilvánításhoz fűződő jogainak figyelmen kívül hagyása, vagy megtagadása, a szülőktől való indokolatlan elválasztás, pl. az indokolatlan kórházba utalás.

Az egészségügyi ellátás keretében is traumatizálódhat a gyermek, a sürgősségen, vagy nem körültekintő orvosi vizsgálatok eredményeként, valamint a szülők tájékoztatásának, ill. felvilágosításának elmulasztása, vagy megtagadása esetén. Ide sorolható a nyomozási, jogi eljárás során a sürgősségen számú és nem megfelelő formájú kihallgatás, kikérdezés, vizsgálat, vagy ha a vizsgálatot nem megfelelően felkészült szakember végzi, illetve ha az eljárás indokolatlanul elhúzódik.

Jelenleg általános társadalmi problémának számít a **médiaerőszak**, mely igen káros hatással van a gyermekekre (erőszakos filmek, nem megfelelő társadalmi értékek bemutatása).

A családon belüli bántalmazás, elhanyagolás háttere, okai, körülményei

Az áldozattá válás esélyében **nincs különbség fiúk és lányok között.**

Vannak olyan megfigyelések, melyek szerint nagyobb valószínűséggel érintettek az **első szülött gyermekek**. Többgyerekes családban gyakran előfordul, hogy az erőszak csak az egyik gyermek ellen irányul.

Fiatal szülők esetében a kisebb gyermekek esélye nagyobb az áldozattá válásra, hiszen kiszolgáltatottabbak és kevésbé képesek segítségkérésre.

A **csecsemők veszélyeztetettségét** különösen fokozza az a tény, hogy nem tudnak jelezni, beszélni. Leggyakrabban a **2 évesnél fiatalabbak** esnek fizikai erőszak áldozatául, de 1 éves kor után már ritka az erőszakból származó haláleset.

A nemzetközi adatok és kutatások szerint a **fogyatékkal élő gyermekek** fokozottabban vannak kitéve az abúzus veszélyének. A halmozott fogyatékoság további rizikót jelent, mivel az irántuk tanúsított türelem és az elfogadásuk is zavart szenvedhet, emellett kevésbé képesek visszautasítani, vagy elkerülni a bántalmazást. Kommunikációs problémáik miatt jelzéseiket sem mindig érti meg a környezet. Természetesen sok ellenpélda is akad.

A gyermeket családon belül többnyire a **szülő**, vagy a szülőnek a gyermekkel (is) együtt élő, vele azonban vérségi kapcsolatban nem lévő **élettársa** bántalmazza. A testvérek közötti bántalmazás általában nem jellemző, bár erre is találunk példát. A fiatalabb szülők gyakrabban bántalmazzák gyermeküket, mint az idősebbek. A bántalmazó családokban többnyire mindkét szülő bántalmazza és/vagy elhanyagolja a gyermeket. A férfiak gyakrabban követnek el nemi illetve fizikai erőszakot, testi fenyegetést, a nők pedig mérgezést, fojtogatást.

A *Münchausen by proxy* szindróma (egy szülő gyermekét ha beteg ápolja, gondozza, amíg az meg nem gyógyul. Mégis előfordulhat, hogy a szülő egy ún. „függő állapotot” hoz létre gyermekénél azáltal, hogy nem a gyógyulást segíti, hanem épp hogy a betegség elnyújtásával a megmentő szerepében tetszeleg) leginkább nőkre jellemző. A bántalmazó szülők többnyire nem szenvednek pszichiátriai betegségben, bár sokuknál mutatható ki személyiségzavar, így pl. fokozott agresszivitás, a szokásostól eltérő szexuális viselkedés.

A gyermekbántalmazás **minden társadalmi rétegben** előfordul, de vannak fokozott figyelemre okot adó családi és egyéni rizikófaktorok. A magasabb társadalmi helyzetű családok esetében nem feltétlenül kevesebb a bántalmazás, a visszaélés felfedése és a gyermek védelme

azonban nehezebb. Ezek a családok ugyanis tájékozottabbak, jobb érdekérvényesítők, a szakemberek kevésbé gyanakodnak rájuk, esetleg a szülők társadalmi helyzete miatt jobban félnek eleget tenni jelentési kötelezettségüknek.

A gyermek családon belüli bántalmazásának esélye sokszorosára növekszik, ha valamely szülője gyermekkorában maga is erőszak áldozata volt. Az anya, aki **gyermekkorában áldozattá vált, a tanult viselkedésminták, a zavart kötődés miatt, hajlamosabb saját gyermeke bántalmazására.** Ezen anyák több mint egyharmada a szóban forgó bántalmazást leszámítva igen lelkiismeretesen gondolja, neveli gyermekét, más formában nem bántja.

Az erőszak lehetőségét növelő rizikófaktorok

Családi körülmények:

- a) szociális depriváció (szegénység, hajléktalanság, munkanélküliség)
- b) erőszak a családtörténetben (a szül bántalmazott, vagy elhanyagolt gyermek volt)
- c) egyedülálló, különélő szülők
- d) mostohaszülő, vagy bizonytalan kapcsolódású élettárs
- e) szüléskor az anya 18 évesnél fiatalabb
- f) az anya rövidebb-hosszabb időre külön él a gyermektől
- g) zavarok a családi kapcsolatrendszerben

A szülő személyiségével összefügg problémák:

- a) a szül közömbös, vagy éppen túl aggódó, intoleráns a gyermekkel
- b) mentális betegség, alkohol-, vagy drogfüggőség, deviáns magatartás

A gyermekkel kapcsolatos tényezők:

- a) koraszülött, kis súlyú gyermek
- b) az újszülöttet több mint 24 órára elválasztották az anyától
- c) két gyerek születése között kevesebb, mint 18 hónap telt el

- d) testi vagy értelmi fogyatékkal élő, illetve krónikus beteg (szellemi vagy fizikai) gyermek
- e) nehezen kezelhet gyermek

Több rizikófaktor jelenléte sem vezet szükségszerűen bántalmazáshoz, elhanyagoláshoz. Nagyon kedvezőtlen körülmények között is élnek gyermekek harmonikus, szerető, védelmező légkörben, ugyanakkor előfordul, hogy optimálisnak látszó és kiegyensúlyozott családban is megtörténhet a gyermek bántalmazása.

Bántalmazás megelőzése, felismerése, teendők

1. Miért fontos a bizalmi kapcsolat kialakítása munkánk során a szülővel, ellátottal?
2. Sorolj fel a gyermekek elhanyagolásának, a rossz bánásmódnak jeleit (legalább 5-öt)!
3. Sorold fel a gyermekközösségben észlelhető viselkedési gyanújeleket!
4. Sorold fel a szerinted legjellemzőbb jeleket az elhanyagolásra, bántalmazásra utaló gyanús szülői magatartások közül!
5. Sorold fel az elhanyagolás szomatikus (testi) gyanújeleit!
6. Sorold fel a fizikai bántalmazásra utaló gyanújeleket!
7. Sorold fel az elhanyagoló vagy bántalmazó magatartás mértékének és súlyosságának fokozatait!
8. Ha bántalmazásra utaló jeleket tapasztalsz valakinél, mik a teendők? Írd le!
9. Milyen alapvető kommunikációs készségekre van szükségünk munkánk során a hatékony kommunikáció érdekében?

10. Eset:

Vera 13 évesen került látókörünkbe a gyermekjóléti szolgálatnál. A kislányt az édesapja nevelte 4 éves korától, az anya elhagyta őket. A gyermek több éven át védelembe vétel alatt állt. Ennek egyik oka, hogy

több alkalommal megszökött otthonról, illetve az iskolából nem akart hazamenni. Iratanyagának részét képezte egy gyámügyi jegyzőkönyv, melyben az előadó kérdésére – „mi a kívánságod?” – a kislány azt felelte: „csak egy külön ágyat szeretnék.” (A gyermek ekkor 10. életévében járt.)

Vera a gondozás során több családgondozóval is kapcsolatban állt, az utolsó három évben ugyanazzal a személlyel, egy női segítővel. A jelek alapján sejthető volt, hogy a gyermek életében valami nincs rendben, de Vera éveken át nem beszélt a problémáiról.

(Azt mondtuk: a jelek alapján. Mik is ezek a bizonyos jelek?

- Vera értelmi képességeihez mérten rossz tanulmányi eredménye,
- szélsőséges zárkózottsága, magányossága, a barátok és barátnők teljes hiánya,
- az egyébként szép arcú kislány elhanyagolt külseje, fiús ruházata, szemébe lógó, örökösen zsíros haja,
- az apa nekünk szóló „példás” viselkedése, alázatoskodó, együttműködési hajlandóságával tetszelgő magatartása,
- a gyermek szabadidejéről való elszámoltatás, külső kapcsolatokról való elszigetelése,
- az apa alkoholproblémái,
- a kislány háziasszonyi szerepkörbe való kényszerítése,
- az apa számlájáról titokban leemelt és elköltött pénz.

A fenti beszélgetés után abba a gyermekotthonba vitték a kislányt, ahol Te dolgozol. Neked kell beszélgetni a kislánnyal a történekről. A tananyagban leírt kérdések, példamondatok segítségével írd le, hogy miket kérdeznél, hogyan bátorítanád a kislányt a beszélgetés során.

Fontos, hogy a szakember olyan kapcsolatba kerüljön a családdal, hogy a rizikófaktorok és jelek felismerhetők legyenek. Az anya és családja személyiségi jogainak tiszteletben tartásával, lehetőség szerint partneri viszony kialakításával kell az erre vonatkozó kérdésekről beszélni. Lehet mondani, hogy, ezek munkánkhoz tartozó fontos ismeretek. Világosan meg kell fogalmazni, hogy a problémákhoz

haszonlóan e kérdésekben is lehet valaki járatlan és segítségre szoruló. Mind az információkhoz, mind a segítséghez joga van a szülőnek és gyermekének, ezért ezek elfogadása szükséges az együttműködéshez.

(A mellékletben található egy vázlat arról, hogyan próbáljuk ezt a kérdést a szülővel megbeszélni.)

A mindennapi kapcsolat révén a szakemberek, a gondozók, a pedagógusok és a gyermekintézményekben dolgozó más szakemberek is érzékelhetik a bántalmazás, elhanyagolás jeleit.

A gyermekjóléti szolgálat azonban általában csak akkor kerül kapcsolatba a családdal, ha a szakemberek, intézmények jelzéssel élnek, vagy a család maga kér valamilyen okból segítséget. A jelzések alapján kerülhet sor az esetmegbeszélésre, ahol tisztázható a felmerült gyanú. Erre a megbeszélésre a szülővel folytatott feltáró beszélgetés, illetve a gyerekkel történ találkozás után kerülhet sor.

Fontos hangsúlyozni, hogy a jelek sokszor nem egyértelműek, a bántalmazástól nagyon távoli kontextusban is megjelenhetnek.

Az áldozattól nem várhatjuk a gyanú megerősítését, így a szakember könnyen elbizonytalanodhat. Nehezíti helyzetét, hogy – főleg elhanyagolás, vagy szexuális bántalmazás esetén – a testi jelek hiánya nem zárja ki a bántalmazás lehetőségét.

A bántalmazás jelei a gyermek életkorával is eltérő formákat ölthetnek, és pubertás korban még nehezebbé válik a viselkedésben a deviáns és normális magatartás elkülönítése.

A gyanújelek lehetnek általánosak, specifikusak. Jelentkezhetnek testi, viselkedésbeli, érzelmi szinteken.

A gyermek elhanyagolásának, a rossz bánásmódnak jelei:

- kifejezéstelen arc, üres tekintet, szemkontaktus hiánya feltűnően készséges, túlságosan alázkodó, engedékeny viselkedés túlságosan éber, vibráló, agresszív, válogatás nélkül figyelmet követel ún. acting out)
- a gyermek szokatlanul félénk, riadt, túlérzékeny a környezeti hatásokkal szemben

- bizalmatlan, különösen a közel állókkal szemben, fél a szülőtől különös félelem bizonyos személyektől, vagy bizonyos típusú emberektől, pl.: férfiak, katonák stb. elmenekülés otthonról alvászavarok, evészavarok
- regresszív viselkedés (alacsonyabb életkornak megfelelő viselkedéshez való visszatérés, pl. ujjszopás, ágybavizelés stb.) kivonulás, mindenek kívül maradás, elutasítás koraérett magatartás droghasználat
- depresszió, bűntudat, szégyenérzet
- váratlanul bekövetkező változások a viselkedésben öngyilkossági készletés, kísérlet

A gyermekközösségben észlelhető viselkedési gyanújelek:

- gyenge kapcsolat a kortársakkal, barátokkal, kapcsolatépítési képtelenség
- korai érkezés az iskolába, késői távozás, hiányzás szinte soha, vagy éppen ellenkezőleg gyakori hiányzás passzivitás az iskolai és egyéb programokban koncentrációs, tanulási nehézségek
- iskolai teljesítmény hirtelen hanyatlása, váratlanul gyenge teljesítmény

Viselkedési gyanújelek vizsgálatok során:

- általában kevés sírás, de extrém sírás orvosi vizsgálat alatt
- nem néz a szülőre biztatásért, megretten váratlan érintéskor, simogatáskor elrántja a fejét,
- fél a fizikai érintéstől az átlagosnál jobban irritált
- vonakodik a levetkőzéstől

Elhanyagolásra, bántalmazásra utaló gyanús szülői magatartás

- védőoltások indokolatlan elmaradása
- orvosi, védőnői, ápolói tanácsok be nem tartása, a diéta elhanyagolása
- kórházba került gyermeket a szülők nem látogatják, nem viszik időben haza

- kórházi látogatáskor italos állapot, kontrollálatlan magatartás türelmetlen, agresszív szülő
- apatikus, gyermekével szemkontaktust nem tartó szülő túlaggódó, (indokolatlanul) gyakran orvoshoz forduló szülő
- a szülő a tényektől függetlenül „másnak, rossznak” tartja a gyermeket
- a sérülés nem egyeztethet össze az előadott történettel
- a szülő, vagy gondozó a sérülés után nem fordul azonnal orvoshoz
- a gyermek a sérülésről másképp számol be, mint a szülő
- szoptatás elutasítása, hárítása

Az elhanyagolás szomatikus (testi) gyanújelei:

- alultápláltság, leromlott fizikai-lelki állapot, erősen kiszáradt, vagy lehűlt állapotban kórházba, rendelésre kerülő gyermek
- ápolatlan, feltűnően piszkos bőr,
- piszkos, az időjárási viszonyoknak nem megfelel ruházat
- elhanyagolt bőrfertőzések,
- rovarcsípések nyomai
- hosszú ideje fennálló bőrgyulladás
- a kórházba rövid időn belül, indokolatlanul leromlott állapotban visszatér gyermek
- túl gyakran történik a gyermekkel baleset, sérülés, mérgezés ismeretlen eredet eszméletvesztés (agyrázkódás) korábbi elhanyagolásra, sebesülésekre utaló jelek

Fizikai bántalmazásra utaló gyanújelek:

- a bántalmazás látható nyomai, jelei
- az előzményben korábbi sérülések foltogtatás nyoma
- megmagyarázhatatlan, nyilvánvalóan nem baleseti eredetű sérülések
- többszörös különböző időben keletkezett, a gyógyulás különböző stádiumait mutató zúzódások, vérömleny, karmolás, verésnyomok, égés, forrázás

- koponya, borda, hosszú csővescsontok nem nyilvánvalóan baleseti eredetű törése,
- régi törésre utaló radiológiai eltérések ellentmondásos története a sérülésről
- a gyermek (szinte szó szerint) ismétli a szülő történetét a sérülésről,
- cáfolja, hogy probléma van otthon,
- égés, forrázás, mérgezés

Az elhanyagoló vagy bántalmazó magatartás mértékének és súlyosságának meghatározása

A szakemberek közös feladata megbecsülni, hogy milyen fokú a veszélyeztetettség, mert ennek függvényében kell dönten a további teendőkről. A probléma súlyosságától függően kell igénybe venni más szakellátó intézmény (szakorvos, pszichiáter, pszichológus, családterapeuta, egyéb speciális szolgáltató, gyermekvédelmi intézkedés) segítségét, illetve a gyermek-jóléti szolgálathoz, vagy bűncselekmény esetén a rendőrséghez kell fordulni. (Ezt foglalja össze az I. sz. melléklet).

1. Alacsony fokú veszélyeztetet magatartás

Időnként előforduló, enyhébb jelenségek, amelyeknek értékelhetően nincs, vagy csekély a hatásuk a gyermek fejlődésére és későbbi viselkedésére.

Teendők

A szakember a családot saját hatáskörben gondozásba veszi. Segítséget nyújt a gyermek gondozásában, nevelésében. Rendszeresen látogatja a szülőket, felvilágosítja, tájékoztatja, szükség esetén szakellátóhoz (pszichológus, pszichiáter, családterapeuta, addiktológus stb.) irányítja őket.

2. Mérsékelt súlyos veszélyeztetet magatartás

Ha gyakoribb de nem veszélyes, vagy hosszú távon károkozással nem fenyegető a magatartás.

Teendők

Jelzés a gyermekjóléti szolgálat felé.

3. Nagyon súlyosan veszélyeztetet magatartás

Folyamatos vagy nagyon gyakori elhanyagolás, vagy súlyosan veszélyeztető magatartás. Ha a szülő, gondozó késve kér segítséget a gyermek sérülései miatt, illetve nem hihető, vagy hiteles az általa előadott történet, ok.

Teendők

Sürgős jelzés a gyermekjóléti szolgálatnak (ennek részletes leírása az I. sz. mellékletben).

A történetek jellege szerint szakellátás igénybe vétele: kórházi ellátás, pszichiáter, pszichológus, családterapeuta, stb. Bűncselekmény gyanúja esetén együttműködés a bűnüldöző szervekkel.

4. Életveszélyes veszélyeztetettség

Hosszú távú vagy súlyos lélektani, fizikai károkozás, az az életveszélyes helyzet, amikor az elkövető, vagy más családtag nem kér segítséget a sérülés(ek) ellátására, kezelésére.

Teendők

A gyermek azonnali kiemelése a bántalmazó környezetből. Jelentés a bűnüldöző szervek felé (amennyiben a szülő az elkövető, a szülő megkerülésével). A továbbiakban az előbb leírtak szerint kell eljárni.

A mind nagyobb számban feltárt bántalmazási ügyek miatt kívánatos, hogy a különböző területen dolgozó szakemberek szorosan együttműködjenek a gyermekvédelemben. Az ügyben eljáró szakemberek a családdal közösen alakítsanak ki cselekvési tervet, melyben figyelembe kell venni a gyermek szükségleteit, a család lehetőségeit és a környezeti adottságokat.

Fel kell mérni, hogy a gyermek milyen mértékben veszélyeztetett és mi a segítség legjobb formája. Nagyon fontos, hogy a szülővel – elsősorban anyával – együtt készüljön el a felmérés, és az azt követő beszélgetés, tervezés is. Ez részben jobb eredményt hoz a feltárásban, jobb esélyt ad a család együttműködésére, szükségleteik és igényeik megfogalmazására, ezáltal lehetőség nyílik a teendők reális tervezéséhez és végrehajtásához.

Fontos kihangsúlyozni, hogy a bántalmazó szülő sokszor maga is sérült vagy egyszerűen tudatlan és nem feltétlenül az a célja, hogy gyermekének ártson. Ha a szülő is humánus eljárásban részesül, nagyobb az esélye, hogy meg lehet törni az erőszakhoz vezető ördögi kört. Ehhez ad segítséget a mellékletben látható beszélgetési vázlat. Fontos a konfliktuskezelés módszerének ismerete a segítségnyújtás során.

KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGEK

Nyitottság és megközelíthetőség

- Ne legyenek előfeltevéseink, előítéleteink, ne kritizáljunk és ne minősítsünk.
- Mérjük fel és fogadjuk el a szülő ismereteinek szintjét, se túl sokat, se túl keveset ne feltételezzünk.
- Vegyük figyelembe, hogy a különböző élet- és társadalmi helyzetű, korú, identitású, vallású és kultúrájú, egészségi állapotú embereket saját tapasztalataik nagyban befolyásolják gondolkodásukban, lehetőségeikben.
- Győződjünk meg róla, hogy a szülő érti, amit mondunk, mert gyakran a szóhasználat vagy a helyzet idegen, szokatlan és félelmet kelt, de nem mer visszakérdezni, szégyenkezik.

Aktív hallgatás

- Figyeljünk arra, amit a szülő mond, érezzük meg a szavak mögötti tartalmat, érzéseket, szükségleteket.
- Fogadjuk el, hogy a bántalmazás áldozatai bizonyos dolgokat nem tudnak vagy nem akarnak elmondani.

Elfogadás

- Fogadjuk el, hogy a szülő kompetens leginkább saját és gyermeke dolgában, ő tudja legjobban, hogy milyen segítségre, tanácsra van szüksége, de ezt nem biztos, hogy meg tudja fogalmazni, vagy, hogy a lényegről és a jelenségről beszél.

- Ismerjük fel és értsük meg, hogy mindenkinek mást jelentenek a saját tapasztalatai, minden egyes élethelyzet – minden hasonlósága ellenére – neki speciális és egyedi.
- Ne kérdőjelezzük meg az áldozat történetének igazságát.

Empátia

- Legyünk érzékenyek abban a tekintetben is, hogy nem könnyű olyan kérdésekről beszélni, amelyek fájdalmat, szégyenérzetet okozhatnak (gyermekkori traumák, bántalmazás, szexualitás stb.)
- Vegyük figyelembe, hogy a szülők nincsenek hozzászokva ahhoz, hogy nyíltan beszélhetnek, elfogadják őket, és a szakember nem azt akarja megmondani, hogy mi a jó, mi a rossz, hanem kíváncsi rájuk és a véleményükre.
- Segítsük a szülőt abban, hogy feltárhassa a saját rossz élményeit, félelmeit, ismerethiányát, haragját stb.

Bizalom és határozott szakmai fellépés

- Tegyük világossá és egyértelművé, hogy bízhat bennünk, melyek a titoktartás keretei, azt is, hogy mi az, ami biztosan kettőjük között marad és milyen esetekben kell továbbítani a megismert problémákat.
- Gyűjtsük össze az alapvető információkat olyan támogató beszélgetés formájában, ami nem fenyegető, nem sért érzékenységet, de megfelelően informatív.
- Vázoljuk fel a lehetséges további lépéseket, illetve tegyük világossá, ha azonnali beavatkozásra van szükség.

Szakmai határozottság és kompetens segítségnyújtás

- Kerüljük a pánikkeltést, a sokkoló hatást.
- Kérjük beleegyezését, hogy a megállapodás szerint kérünk további segítséget, illetve tárjuk fel másnak – szakember, intézmény, hatóság – a tudomásunkra jutott információkat.

- Vázoljuk fel a lehetséges további lépéseket, illetve tegyük világossá, ha azonnali beavatkozásra van szükség
- Erősítsük és támogassuk az önerő és döntésképeség fokozását. Ha lépéseket teszünk, információt továbbítunk, magyarázzuk el a szülőnek, hogy mire készülünk, miért és mire számíthat.
- Ismerjük fel és tájékoztassuk a szülőt, hogy veszélyeztetés esetén a gyermek számára az a legjobb megoldás, ha nem a veszélyeztető szülővel, családtaggal marad.

BÁTORÍTÓ MONDATOK

- Sokkal több családban vannak gondok, mint az első pillanatban gondolnánk, de ezekről az emberek nemigen beszélnek.
- Családi vagy egyéni titkokról, fájdalmas eseményekről nem könnyű beszélni.
- Gyerekek, akik elszenvedik a bántalmazást, elhanyagolást sokszor évtizedekig, vagy örökké titkolják ezt, mert azt hiszik tehetnek arról, ami velük történt.
- Szülőnek lenni nem könnyű, és ma senki sem tanítja meg a gyerekeket arra, hogy mit is jelent ez és hogyan kell csinálni.
- Nem az a probléma, ha valaki nem készült fel a szülői feladatokra, vagy krízishelyzetbe kerül, hanem az, ha nem tud segítséget kérni és elfogadni.....
- Sokszor egy beszélgetés, megerősítés vagy éppen néhány információ megoldja a megoldhatatlannak hitt nehézségeket.
- Olyan gyorsan változnak a szülőkkel kapcsolatos elvárások, hogy nem csoda, ha egyre többen elbizonytalanodnak és nem tudják, mi a legjobb, vagy az elfogadható.
- Félelmetes érzés olyasmiről beszélni, ami komoly érzelmi és anyagi veszteségekkel járhat.

INDIREKT KÉRDÉSEK

konkrét kérdések

- Hogy érzi magát? Milyen érzései vannak a gyerekkel, anyasággal kapcsolatban?
- Megkap minden segítséget, amire szüksége van a családtagoktól, szakemberektől?
- A közelmúltban milyen feszültségek okoztak gondot? A partnere, családtagjai, a gyereknevelés, egészségügyi problémái, anyagi gondok stb.
- Milyen változást hozott a gyerek születése, nevelése a partnerkapcsolatban?
- Fél valamitől? Bántották valaha a szülei, partnere? A szülei nevelési módszereit szeretné folytatni? Jó volt gyereknek lenni az ön családjában? És a partnere családjában?
- Úgy látom gondjai vannak a partnere, családja viselkedésével.
- Tudna erről egy kicsit bővebben beszélni?
- A gyerek ellátása, viselkedése okoz bármiféle gondot?
- A partnere segít, illetve támogatja önt?
- Említette, hogy sokszor elveszti a türelmét (ön vagy más családtag). Beszélne erről részletesebben?
- Bántotta fizikailag is a gyereket valaki? Miért és hogyan? Említette, hogy anyagi (lakás) gondjaik vannak. Beszélne erről részletesebben? Kértek segítséget? Kaptak? Szüksége van tovább információkra?
- Említette, hogy alkohol/drog problémák vannak (önnél, partnernél, családban) Beszélne erről egy kicsit részletesebben?
- Kértek, kaptak segítséget? Tudják, hová kell, lehet fordulni?
- Említette, hogy gondot okoz a gyerek ellátása, felügyelete? Kapott, kért ehhez segítséget? Van akivel meg tudja osztani a gondjait?
- Hogyan tudják a felmerül konfliktusokat kezelni a családban, a partnerével? Mi történik, ha nem értenek egyet? Hogyan oldja meg ezeket a helyzeteket a gyerekkel, gyerekekkel?

INDIREKT KÉRDÉSEK

nem kérdezzünk konkrétan a dolgokra, hanem hagyjuk, hogy meséljen a másik

- Különféle horzsolásokat, sérüléseket látok a gyereken? Mi történt, hogyan keletkeztek ezek?
- Nagyon szorongónak, ijedtnek látom Önt és/vagy a gyereket – talán bántotta valaki?
- Előfordul, hogy megüti a gyereket, vagy dühében odacsap? Sápadtnak és/vagy vékonynak találom a gyereket. Nagyon nehéz a gyerek rendszeres ellátása? Van valami speciális probléma?
- Sápadtnak, fáradtnak látom, segíthetek valamit? Eleget eszik, van módja pihenni, problémáit, érzéseit megbeszélni valakivel?
- Előfordul, hogy kihagynak egy étkezést, tisztába tételt, fürdetést stb.? Fáradtnak, túlterheltnak érzi magát?
- Gondot okoz a bevásárlás, ügyintézés? Egyedül hagyta már a gyereket, ha el kellett mennie?
- Úgy érzem nem jó itt a levegő a szobában. Mikor szellőztetnek? Bent dohányoznak?
- A partnere/ szülője bántotta valaha Önt/gyerekét? Mi történt?
- Vannak viták, problémák a szexuális életükben?
- Kényszerítették valaha szexuális aktivitásra akarata ellenére?
- És a gyerekekkel nem történt hasonló?
- A partnere/családtagjai ijedtnek látszanak. Jelentheti ez azt, hogy félnek attól, hogy ön elmond valamit, vagy segítséget kér?
- Voltak valaha kapcsolatban a gyermekjóléti szolgálattal, gyámüggyel, rendőrséggel? Mi történt?
- Felmerült Önben már, hogy segítséget kérjen annak érdekében, hogy megvédje valaki? Szeretne külön költözni?

Bántalmazás gyanújakor a településen működő gyermekjóléti szolgálaton, gyámhivatalon, illetve bűncselekmény esetén, a rendőrségen kívül fordulhatunk civil szervezetekhez is.

pl.:

- ESZTER Ambulancia (pszichoterápiás szakrendelés a szexuális erőszak áldozatai számára): <http://www.gyermekbantalmazas.hu/kapcsolat/hova-fordulhatsz/item/eszter-ambulancia-2>
- NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület): <https://nane.hu/>
- Menhely Alapítvány:
- <http://www.menhely.hu/index.php/magunkrol/alapelvunk-hitvallasunk>
- SOS Krízis Alapítvány: <http://www.soskrizis.hu/>
- Élet Alapítvány: <http://www.eletalapitvany.hu/>
- Kék Vonal: <https://kek-vonal.hu/>

ESET: A csoportjába tartozó négy éves kisfiú és hét éves nővére hétvégi otthon tartózkodása után megérkezik a gyermekotthonba.

A gyermekeket visszahozó anya szükséztávan tájékoztatja önt a gyermekkel kapcsolatos, hétvégi történésekről, a gyermekek viselkedéséről. Összesen egy mondatban jelzi érintőlegesen, hogy a kisfiú túl eleven volt, nehezen lehetett megfékezni.

A kisfiú a szokásostól eltérően nagyon csendes, megérkezése után bevonul a szobájába. Az Ön otthoni élményekre vonatkozó kérdéseire nehezen válaszol, vagy semmit sem mond.

Az esti fürdetésnél azt tapasztalja, hogy a gyermek hátán friss sérülések nyomai láthatók. Az Ön kérdésére a gyermek nem válaszol. Ön a hét éves nővérétől próbál információkhoz jutni az öccsének sérüléseiről. A kislány vonakodva elmondja, hogy Peti minduntalan felbosszantotta

nevelőapját, aki hangosan, kemény szavakkal többször figyelmeztette. Állandó hangoskodásával, szaladgálásával nem hagyta nézni a meccsközvetítést a televízióban, még az asztalon álló sörösüveg tartalmát is kidöntötte a szőnyegre. Ezért a nevelőapa a keze ügyében lévő nadrágszíjjal a kisfiút bántalmazta.